

Posudek vedoucího diplomové práce
Obor: fonetika

Veronika Homolková
Temporální vlastnosti českých frikativ

Diplomová práce Veroniky Homolkové je poměrně rozsáhlou materiálovou studií, která aktualizuje a prohlubuje popis zvukové stránky češtiny v oblasti temporálních vlastností segmentů. Předmětem práce je trvání českých intervokálních frikativ v různých kontextech. Výzkum navazuje na klauzurní práci a v souladu se zadáním diplomové práce metodicky vychází z disertační práce P. Machače *Temporální a spektrální struktura českých exploziv*. Tím je vysokou měrou zajištěna srovnatelnost obou prací, jejichž výsledky na základě analýzy přirozeného řečového materiálu modifikují dosud uváděné údaje o trvání většiny českých obstruentů a přinášejí některé nové poznatky (např. temporální kompenzace v češtině).

Práce má 117 stran v první, textové části a dalších 29 stran příloh. Je přehledně členěna do jedenácti kapitol.

První kapitola se věnuje frikativám nejprve obecně, a to z hlediska jejich postavení v jazycích světa, artikulace, aerodynamických poměrů apod. Podrobný je popis českých frikativ, kde stojí mimo jiné za pozornost například výklad o labiodentálních frikativách z hlediska jejich vývoje a pojetí v české fonetice. Poněkud matoucí by mohlo být označení artikulačních míst v oblasti alveol jako *prealveolární*, *alveolární*, *postalveolární* (s. 14).

Ve druhé kapitole autorka detailně informuje o zvukovém materiálu a užitých metodách. Měří trvání 1118 frikativ a dvojnásobného počtu sousedních vokálů, a to jak v projevech čtených, tak v projevech s vysokým stupněm spontaneity (semispontánní, spontánní řízené). Poměrně přísná kritéria výběru jednotlivých zvukových položek znamenala pro diplomantku značnou časovou náročnost při sestavování strukturovaného řečového materiálu pro analýzu frikativ v různých kontextech.

Ve třetí kapitole diplomantka uvádí a vysvětluje pravidla, která uplatňuje při umíst'ování hranic segmentů.

V dalších kapitolách (4-11) diplomantka zkoumá temporální vlastnosti frikativ na základě jejich místa artikulace a znělosti. Výsledky přehledně konfrontuje s údaji, které uvádí dosavadní literatura. Rozdíly vysvětluje zejména na základě odlišností analyzovaného řečového materiálu.

Dále se zabývá možným vlivem různých kontextů, jako je pozice v mluvním taktu, kvantita okolních vokálů, pohlaví mluvčího, typ projevu (semispontánní, čtený). V poslední jmenované kapitole se poprvé objevuje možná souvislost s artikulačním tempem. Bylo by vhodné výrazněji uvést odkaz na kapitolu, jejímž tématem je právě vztah artikulačního tempa a trvání frikativ a kde je podrobně popsána metodologie jeho měření.

Zvláštní pozornost zasluhují dvě kapitoly, které přinášejí nové poznatky jednak o míře korelace trvání frikativ a artikulačního tempa, jednak o temporálních kompenzacích v sekvencích frikativa-vokál a vokál-frikativa na základě kontrastu znělosti frikativ (vokální kompenzace) a kvality vokálů (konsonantická kompenzace).

Autorka uměřeně komentuje a interpretuje výsledky, ke kterým dochází v jednotlivých kapitolách, a to většinou na pozadí údajů o jejich statistické významnosti. Přestože se výběr zvukových položek snaží vyhovět potřebám daného výzkumu, je si diplomantka dobře vědoma skutečnosti, že při tolika proměnných nemusí být materiál ve všech oblastech dostatečně reprezentativní (např. fonotakticky daný nízký výskyt některých hláskových kombinací). Své závěry formuluje opatrně a na vhodných místech hovoří spíše o tendencích ve zkoumaných vztazích.

Například v kapitole o souvislosti trvání frikativ s typem projevu si všímá možného zkreslení dat v souvislosti se strukturou zvukového materiálu a tuto možnost dále ověřuje (s. 68). Podobně se pozastavuje nad hodnotami průměrného trvání vokálu *u* a zmiňuje se o pravděpodobných příčinách takového výsledku. Otázkou zůstává, zda by v materiálu bylo možné dohledat další možné příčiny a ověřit jejich vliv.

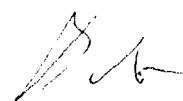
Výzkum, který Veronika Homolková prováděla, je pracný a časově velmi náročný. Samotná práce se vyznačuje srozumitelností a přehledností, která je podporována jak rozsáhlou tabelací výsledů, tak jejich ilustrativním grafickým znázorněním. Diplomantka prokazuje velmi slušný přehled o odborné literatuře.

Závěr

Diplomová práce Veroniky Homolkové *Temporální vlastnosti českých frikativ* je ve výsledcích přínosnou a přípravou i zpracováním náročnou studií, v níž autorka prokazuje schopnost samostatného přístupu k řešení dané problematiky. Práce přináší nové, spolehlivé údaje pro popis temporálních vlastností segmentů v běžně mluvené češtině. Splňuje požadavky kladené na diplomovou práci.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení *výborně*.

V Praze 24. ledna 2009

PhDr. Pavel Machač, Ph.D.